

Socio-ekonomske posljedice pretvorbe i privatizacije Kombinata Belišće na Grad Belišće

Kuna, Monika

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:859787>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Monika Kuna

Socio-ekonomske posljedice pretvorbe i privatizacije Kombinata Belišće na Grad Belišće

Prvostupnički rad

Mentor: doc. dr. sc. Jelena Lončar

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Socio-ekonomske posljedice pretvorbe i privatizacije Kombinata Belišće na Grad Belišće

Monika Kuna

Izvadak: Belišće je grad koji se nalazi na sjeveroistoku Republike Hrvatske i koji je od svoga postanka bio industrijski grad. Industrija i danas igra veliku ulogu u ekonomskoj strukturi grada Belišća, ali ona ima i društveni značaj jer je oduvijek bila temelj društvenog života. Pod zajedničkim imenom Kombinat Belišće poslovalo je industrijsko poduzeće za preradu i proizvodnju kartonske ambalaže, proizvodnju drvenog briketa, te jedan dio za proizvodnju radnih strojeva. Pretvorbom i privatizacijom, koja se dogodila tik nakon završetka Domovinskog rata, zaposlenost i struktura industrije u Belišću se znatno promijenila. Danas je bivši Kombinat Belišće podijeljen na više tvrtki koje su u stranom vlasništvu. Neke od njih su Harburg-Freudenberger Belišće d.o.o., DS Smith Belišće d.o.o. i TEO d.o.o. Cilj ovog rada je prikazati direktne i indirektne posljedice pretvorbe i privatizacije Kombinata Belišće na industrijsku proizvodnju u gradu, ali i na stanovništvo grada Belišća. U radu će biti korištene statističke metode analize podataka, metode indukcije i dedukcije, te analiza intervjuja sa bivšim i sadašnjim radnicima Kombinata Belišće, odnosno nekim od novonastalih tvrtki.

25 stranica, 13 grafičkih priloga, 1 tablica, 22 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: pretvorba, privatizacija, grad Belišće, industrija, Kombinat Belišće

Voditelj: doc. dr. sc. Jelena Lončar

Tema prihvaćena: 7. 2. 2019.

Datum obrane: 20. 9. 2019.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Socio-economic aftereffects of privatisation of Kombinat Belišće on the City of Belišće

Monika Kuna

Abstract: Belišće is a town located in the northeast of the Republic of Croatia and since its inception was an industrial city. The industry still has a big role in the economic structure of the city of Belišće, but it also has an important role in the social life of the city. Under the common name Kombinat Belišće was a company for the processing and production of cardboard packaging, production of wooden briquettes and a part for the production of industrial machines. Privatization, which started just after the end of the Homeland war as well as employment and structure of the industry in Belišće changed considerably. Today, the former Kombinat Belišće is divided into several foreign-owned companies. Some of them are Harburg-Freudenberger Belišće d.o.o., DS Smith Belišće d.o.o., Fochista d.o.o. and TEO d.o.o. The aim of this paper is to show the direct and indirect consequences of privatization of Kombinati Belišće to the industrial production in the city as well as to the inhabitants of the city of Belišće. Statistical methods of data analysis, induction and deduction methods, analysis of interviews with former and present employees of Kobminat Belišće will be used.

25 pages, 13 figures, 1 tables, 22 references; original in Croatian

Keywords: privatisation, Belišće, industry, population

Supervisor: Jelena Lončar, PhD, Assistant Professor

UndergraduateThesis title accepted: 07/02/2019

Undergraduate Thesis defense: datum roka

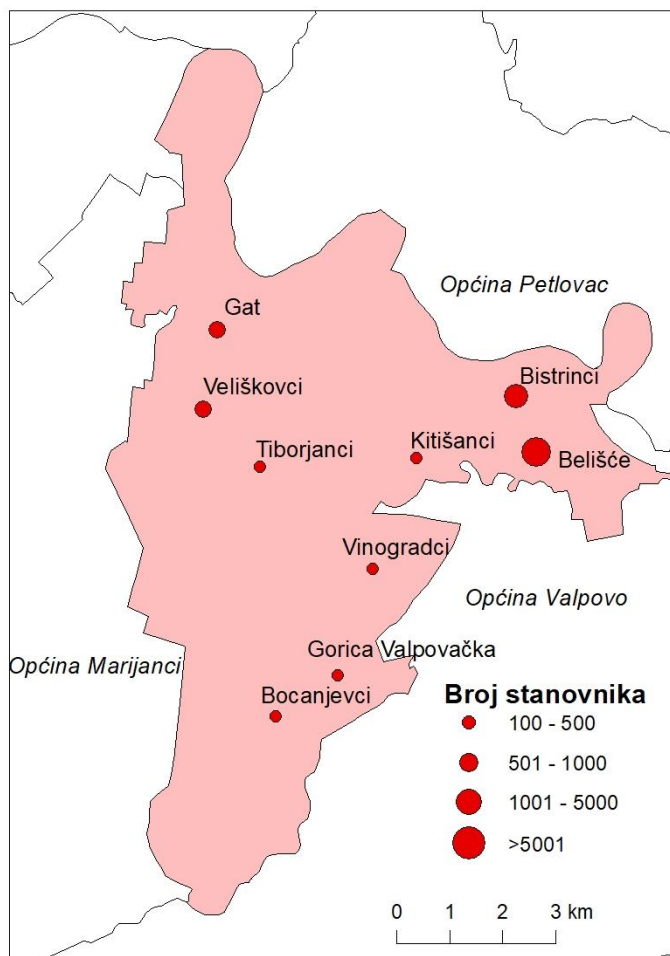
Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Kombinat Belišće prije pretvorbe i privatizacije.....	4
3. O pretvorbi i privatizaciji.....	6
4. Utjecaj pretvorbe i privatizacije na stanovništvo Belišća.....	10
5. Promjene koje su uzrokovale pretvorba i privatizacija.....	14
6. Današnje stanje industrije u Belišću.....	21
7. Zaključak.....	24
8. Literatura i izvori.....	I

1. Uvod

Belišće je jedan od sedam gradova u Osječko-baranjskoj županiji, koja se nalazi na sjeveroistoku Republike Hrvatske. Naselje Belišće ima 6.518 stanovnika (Popis stanovništva, 2011.) te zauzima površinu od 40,6 km². Grad Belišće obuhvaća devet naselja: Belišće, Bistrinci, Bocanjevci, Gat, Goricu Valpovačku, Kitišance, Tiborjance, Veliškovce i Vinogradce te sveukupno ima 10.825 stanovnika (Popis stanovništva, 2011). Naselje Belišće je ujedno i jedino naselje gradskog tipa (Sl.1.).

Sl.1. Naselja u Gradu Belišće po broju stanovnika

Izvor: Popis stanovništva, 2011.

Belišće ima relativno noviju povijest. Nastalo je 1884. godine kao radnička kolonija u neposrednoj blizini drvoprerađivačke industrije mađarskog industrijalca Salamona Heinricha Gutmanna i njegovih sinova. Prije dolaska Gutmanna, na području današnjeg Belišća nalazila se hrastova šuma koja je tada pripadala općini Valpovo (Beram-Sandalić, 2018). Prije osnutka

naselja, na ovom području prvo se otvorila pilana za obradu hrasta, koja je tada bila jedna od najvećih u Europi. Zbog vrlo slabe razvijenosti prometne mreže na tom prostoru morala se izabrati povoljna lokacija na rijeci Dravi kako bi se sirovine mogle proizvesti što lakše i jeftinije. Tako je odabrana lokacija na pješčanoj rudini „Belistje“ na desnoj obali Drave. Taj naziv se u mnogim teorijama uzima kao podrijetlo imena grada (Frajtag, 1977). Kasnije su se počele otvarati i specijalizirane tvornice, koje su trebale sve veći broj radnika pa se tim tempom širilo i naselje. Uz razvoj stambenih objekata za radnike i industrijske pogone brzo se razvijala i prometna mreža, a u počecima je to bila primarno željeznička mreža (Beram-Sandalić, 2018). Tvornica je, dakle, od samog početka bila glavno obilježje Belišća po kojemu je Belišće bilo poznato u Hrvatskoj, ali i u Europi. Belišće je započelo kao radničko naselje, s vremenom se razvilo u grad, ali karakteristike radničkog naselja su vidljive i danas. U Belišće su radi posla dolazili ljudi iz svih dijelova Hrvatske, ali i Europe, ponajprije Mađarske i Austrije. U počecima je najveći dio šumarskih radnika u radničkoj koloniji dolazio iz Gorskog kotara, Like i Slavonije (Beram-Sandalić, 2018).

Može se reći da je kontinuitet razvoja Belišća temeljen na industriji koja je osnova cjelokupnog društvenog i gospodarskog razvoja Belišća i okolnih naselja na koja djeluje centralitet Belišća, a posebice industrije u Belišću (Beram-Sandalić, 2018). Industrija je u centru društvenog i gospodarskog razvoja ovog područja i sve promjene koje se događaju u industriji imaju vidljiv utjecaj na stanovništvo Belišća i šire okolice koja mu gravitira (Sl.2.).

Sl.2. Belišće nekad

Izvor: Gospodarstvo i razvoj, n.d.

Stoga će tema ovog rada biti analiza utjecaja koje je imala pretvorba i privatizacija Kombinata Belišće na grad Belišće i njegovo stanovništvo. Vremenski okvir istraživanja obuhvaća razdoblje od početka pretvorbe i privatizacije, točnije od 1990-ih godina pa sve do današnjeg razdoblja. U radu će biti korištene statističke metode analize podataka, metode indukcije i dedukcije te analiza intervjua sa bivšim i sadašnjim radnicima Kombinata Belišće, odnosno nekim od novonastalih tvrtki. Cilj ovog rada je definirati posljedice pretvorbe i privatizacije Kombinata Belišće na grad Belišće, a posebice na njegovo stanovništvo.

2. Kombinat Belišće prije pretvorbe i privatizacije

Dijelovi proizvodnje prije pretvorbe i privatizacije u Kombinat u Belišće bili su: tvornica papira i ambalaže (Sl.3.), tvornica strojeva, tvornica primarne i finalne prerade drveta te tvornica suhe destilacije (Matičić, 1992a).

Sl.3. Dio pogona tvornice papira i ambalaže iz 1975. godine

Izvor: Segetlija i Abramović, 1980.

Orijentacija proizvodnje bila je većinom na domaće tržište (tada se to odnosilo na područje Jugoslavije) te nešto manje na izvoz u druge države. Još jedan od važnih aspekata u tadašnjem poduzeću bio je proizvodnja radi zadovoljavanja osnovnih potreba te maksimalna zaposlenost kako bi se postiglo što veće blagostanje stanovništva. To se nastojalo promijeniti provođenjem pretvorbe i privatizacije čiji glavni cilj postaje maksimalizacija profita te se sve više fokus stavlja na izvoz (Matičić, 1992a). Također, neki od proizvodnih pogona u prošlosti bili su tvornica parketa, tvornica bačava, proizvodnja octene kiseline, acetona i acetala, metalnog alkohola, katraskih proizvoda i mnogih drugih proizvoda (Frajtag, 1977).

Industrija je od samog nastanka Belišća imala važnu ulogu, a krajem 20. stoljeća raste njezin značaj u razvoju grada. Razvoj općine Valpovo, kojoj je Belišće tada pripadalo, sedamdesetih godina 20. stoljeća temeljio se na povećanju kapaciteta kemijske prerade drveta i proizvodnje papira u Kombinat u Belišće. Iako Kombinat Belišće nije bio jedina industrija u općini Valpovo, u njega se najviše ulagalo i imao je najveću perspektivu zapošljavanja te izvoza svojih proizvoda na inozemno tržište. Kombinat Belišće je tada imao industriju metala, kemijsku,

drvnu i papirnu industriju te je svake godine zapošljavao sve veći broj radnika. Uz porast broja radnika postupno je rasla i njihova kvalifikacija (Majdenić, 1977). Također je bila uočljiva velika uloga Kombinata Beliše u društvenom životu stanovništva. Kombinat Beliše izdvajao je znatna sredstva za poboljšanje društvenog standarda svojih radnika. Zbog navedenih razloga, organizirana su brojna kulturna događanja te se izgradila znatna infrastruktura poput bazena, kina, knjižnice i ostalih društvenih zgrada. Jedan od glavnih simbola grada i omiljeno mjesto ljetnih okupljanja koje se održalo i do danas je Bazen Beliše (Sl.4.) koji je izgrađen iz samodoprinosa radnika Kombinata Beliše 1979. godine (Segetlija i Abramović, 1980).

Sl.4. Bazen u Belišću iz 1979. godine

Izvor: Segetlija i Abramović, 1980.

Preokret u proizvodnji i nagli razvoj u industriji u Belišću uslijedio je nakon Drugog svjetskog rata. Dolazi do obnove šteta nastalih u ratu, dok kvaliteta života postaje veća. Sljedeća presudna godina za industriju u Belišću bila je 1950. godina. Tada su poduzeće i uprava predani na samoupravljanje radnicima. U 20. stoljeću glavna sirovina koja se koristila u industrijskim pogonima u Belišću bila je drvo. Iako je već početkom stoljeća prestala upotreba slavonskog hrasta u proizvodnji, koji je bio simbol industrije, ali i ovog područja općenito, dominantno mjesto u industriji imale su tvornice poluceluloze, papira i kartonske ambalaže (Frajtag, 1977).

3. O pretvorbi i privatizaciji

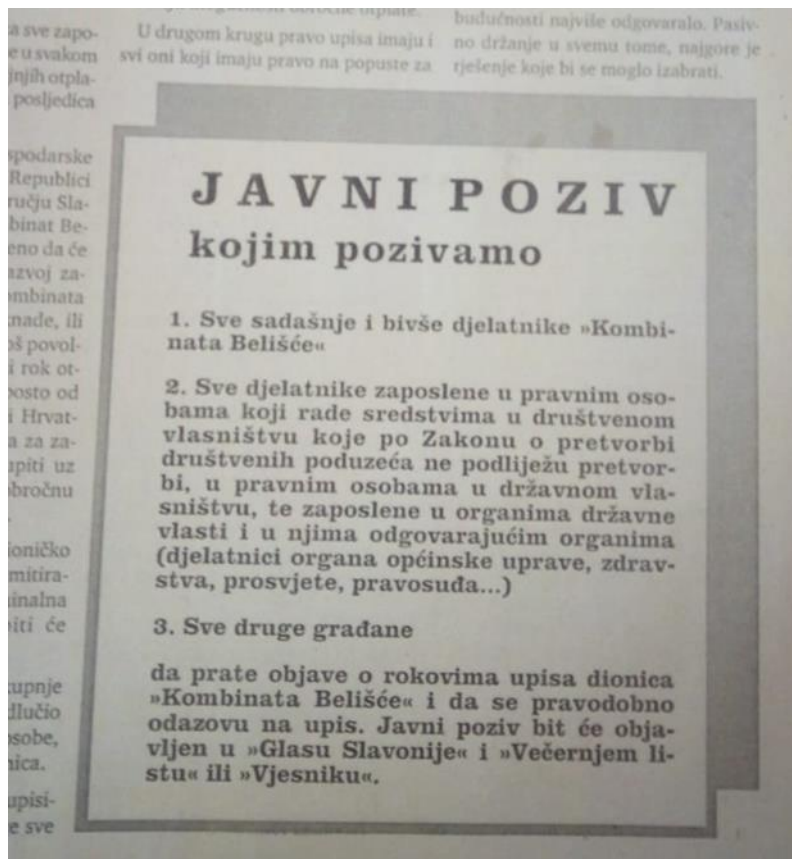
Pretvorba ponajprije predstavlja promjenu pravnog statusa društvenih poduzeća u trgovačka društva, dok se privatizacija objašnjava kao proces transformacije državnog u privatno vlasništvo (Gregurek, 2001). Prvo se mora provesti pretvorba kako bi procesi privatizacije bili omogućeni. Oba procesa su se počela odvijati u ranim devedesetim godinama 20. stoljeća i završila 2003. godine za većinu hrvatskih poduzeća (Družić i Gel, 2006). Početak privatizacije u Hrvatskoj obilježen je velikom državnim kontrolom, što se može uzeti kao jedan od uzroka neuspjeha ciljeva koji su se očekivali od procesa privatizacije te u neku ruku nastanka ekonomske depresije, siromaštva i rasta nejednakosti u raspodjeli dohotka koji su slijedili neposredno nakon početka pretvorbe i privatizacije (Družić i Gel, 2006).

Osamostaljenjem Republike Hrvatske započeo je proces tranzicije te prijelaz iz planske ekonomije u tržišnu ekonomiju. Rani početak pretvorbe i privatizacije u Hrvatskoj devedesetih godina prošloga stoljeća obilježen je transformacijom društvenih poduzeća u dioničke holdinge ili društva s ograničenom odgovornošću (Družić i Gel, 2006). U samim počecima, o pretvorbi je pravo odluke prvenstveno imalo samo poduzeće te je tako i Društveno poduzeće „Kombinat Belišće“ 1992. godine postalo Belišće dioničko društvo odnosno Belišće d.d. (Kronološki pregled, n.d.). Zbog ratnih razaranja i ostalih problema koje je uzrokovao rat, pretvorba i privatizacija se u Kombinatoru Belišće odvila nešto kasnije nego u ostalim hrvatskim poduzećima, službeno tek krajem 1992. godine, ali su se promjene počele provoditi tek početkom 1993. godine (Matičić, 1992).

U ranim fazama privatizacije, glavni cilj bio je relativno brza provedba i lagana politička i tehnološka implementacija. To se nastojalo postići jačim naglaskom na sudjelovanje zaposlenika i bivših zaposlenika, prvenstveno u obliku dionica koje su zaposlenici dobivali po povoljnijim cijenama, a pri tome se manje pažnje obraćalo na prikupljanje prihoda za državni proračun koji bi se ostvario prodajom poduzeća (Gregurek, 2001). Otkup zaposlenika i bivših zaposlenika uključivao je značajan popust na dionice za prvu polovicu procijenjene vrijednosti tvrtke te otkup povlastica u drugoj polovici vrijednosti tvrtke po aukcijskoj cijeni (Družić i Gel, 2006). Jedan od nedostataka ovakvog pristupa u ranim fazama privatizacije je podcjenjivanje vrijednosti poduzeća što je na kraju dovelo do smanjenja prihoda koje je država mogla dobiti otkupom tih poduzeća. Nezadovoljstvo prvotnim Zakonom o pretvorbi nastojao se riješiti donošenjem novog zakona 1996. godine, Zakona o privatizaciji (Gregurek, 2001).

Što se tiče načina na koji se odvijala pretvorba vlasništva u DP „Kombinat Belišće“ to je učinjeno kombinacijom Zakona predviđenih mogućnosti i to: prodajom idealnog dijela

poduzeća, dodatnim ulaganjem kapitala u poduzeće i pretvaranjem potraživanja prema poduzeću u ulog (Matičić, 1992b). U to doba bili su objavljeni razni javni natječaji za prodaju dionica te se zaposlenike i bivše zaposlenike poticalo na kupnju dionica i sudjelovanje u suvlasništvu poduzeća u kojem rade (Sl.5.).

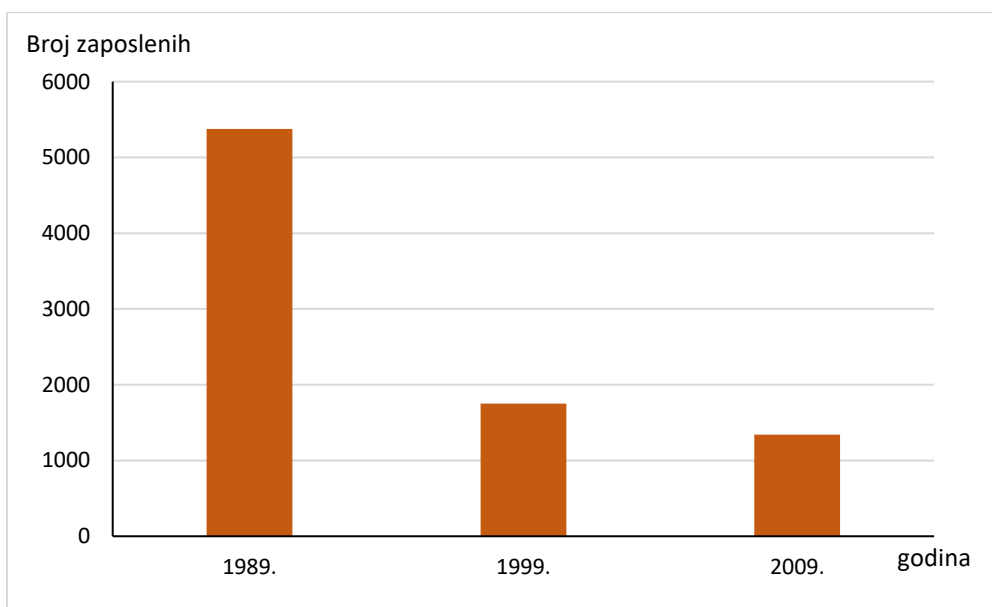
Sl.5. Isječak iz lista „Kombinata Belišće“

Izvor: Matičić, 1992b

Pretvorba i privatizacija se u Kombinatoru Belišće morala odvijati s malim zakašnjenjem zbog teških ratnih okolnosti koje su početkom devedesetih godina 20. stoljeća zahvatile Republiku Hrvatsku. Zbog ratnih razaranja bilo je teško utvrditi konačnu vrijednost Kombinatora Belišće te je stoga prodaja dionica mogla krenuti tek početkom 1993. godine. Tijekom ratnih godina došlo je do pada proizvodnje za čak 60% i gubitka glavnih kupaca, u jednu ruku zbog raspada domaćeg tržišta Jugoslavije, a u drugu zbog gubitka stranih kupaca kao posljedica poteškoća u proizvodnji i ratnog stanja u državi (Matičić, 1992c).

Neki od glavnih ciljeva pretvorbe i privatizacije su postizanje bržeg ekonomskog rasta, stvaranje novih radnih mjesta, uključivanje u svjetske gospodarske tokove, poticanje rasta hrvatskog poduzetništva, restrukturiranje ponude hrvatske privrede, smanjenje javnog duga

(Gregurek, 2001). Do ostvarivanja tih ciljeva u većini slučajeva nije došlo. Ekonomski rast je tekao vrlo sporo, došlo je do povećanja nezaposlenosti, a to je posljedica rješavanja „viškova“ zaposlenih koji su stvoreni u planskoj ekonomiji. Navedeno se može vidjeti i na primjeru industrije u Belišću, odnosno u Belišću d.o.o. koje je 1989. godine imalo 5.378 zaposlenih, a 1999. godine 1.749 zaposlenih (Sl.6.) što je smanjenje od 3.629 zaposlenih u samo deset godina. Tvrtke su u planskoj ekonomiji imale i socijalnu funkciju, odnosno funkciju zapošljavanja kako bi bilo što manje nezaposlenih i socijalnih slučajeva, stoga je smanjenje broja zaposlenih u mnogim slučajevima bilo i objektivno. Jedan od ciljeva koji je bio uspješno ostvaren je smanjenje javnog duga (Gregurek, 2001).

Sl.6. Broj zaposlenih u Kombinat Belišće od 1989. do 2009. godine

Izvor: Izvješće o poslovanju, 2009.

Učinke pretvorbe i privatizacije možemo podijeliti u dvije kategorije: na pozitivne i negativne. Kao glavni pozitivni učinak uzima se prelazak iz sustava državnog vlasništva, odnosno „ne-vlasništva“ u sustav privatnog vlasništva odnosno poznatih vlasnika sa stupnjem odgovornosti. To je pozitivna karakteristika jer gospodarstvo cijele države dovodi korak bliže formiranju transparentnog tržišnog kapitala. Također, još jedan vrlo bitan pozitivan učinak pretvorbe i privatizacije u Hrvatskoj je izravan prijenos formalno-pravne odgovornosti i gospodarskih rizika u procesu odlučivanja na određene osobe (Gregurek, 2001).

Negativne posljedice pretvorbe i privatizacije su u početnim fazama bile znatno brojnije i vidljivije od onih pozitivnih. Jedna od negativnih značajki bila je ta što je većina novih vlasnika

dionice kupovala zbog trgovanja i stvaranja profita, bez razvojnog i strateškog plana kako bi unaprijedili poduzeće u kojem su bili suvlasnici. Također, dionice su prodavane po vrlo povoljnim cijenama i sa velikim popustima za određene skupine ljudi što je dovelo do smanjenja njihove vrijednosti te smanjenja opće odgovornosti nad određenim poduzećem. S jedne strane, pravila pretvorbe bila su jasno određena sa značajkama procjenjivanja vrijednosti, dok s druge strane privatizacija nije imala tako jasno definirane kriterije te se stvorio proces trgovanja imovinom, upotreba vrijednošću i vlasništvom. Naravno, ne smijemo zaboraviti već spomenuti rast nezaposlenosti kao očiti negativni učinak pretvorbe i privatizacije.

Porast nezaposlenosti stvorio je pritisak na socijalni sustav tek stvorene države koji je trebao biti financiran sve manjim brojem zaposlenih. Dolazi i do smanjene financijske sigurnosti zaposlenih te gubitka visokoobrazovanih zaposlenika zbog niskih plaća i veće otvorenosti odlaska u druga poduzeća ili čak druge države (Gregurek, 2001). Također zbog posljedica pretvorbe i privatizacije, ali i ostalih procesa u prelasku iz planske ekonomije u tržišno gospodarstvo te loših gospodarskih posljedica rata, u razdoblju od 1992. do 2001. godine oko 105 tvrtki je bankrotiralo (Družić i Gel, 2006). Mnogobrojne negativne posljedice privatizacije potaknule su ljude na vjerovanje kako su pretvorba i privatizacija planirani politički činovi koji su za cilj imale bogaćenje pojedinaca i elite na račun društva. Dovodi se u pitanje način na koji je privatizacija provođena te je li ona uopće bila nužna, kako je to bilo predstavljeno. Također preispituju se i budući mogući pothvati privatizacije te uloga sindikata u tome (Iveković, 2012). Kada se uzme sve u obzir pretvorba i privatizacija u Hrvatskoj nisu donijele željene rezultate. Prije svega, pretvorba je pridonijela lošem upravljanju čemu nam svjedoči manjak napora za proizvodnim restrukturiranjem koji je proizašao iz nastojanja da i zaposlenici sa dionicama i menadžment zadrže svoje pozicije kroz stvaranje zajedništva. S druge strane, privatizacija je uzrokovala sve veće probleme u upravljanju poduzećem, dolazi i do otpuštanja velikog broja ljudi što dovodi do sve većeg postotka nezaposlenosti u državi. Privatizacijom se pokušala postići raspodjela moći u društvu što se u željenoj mjeri nije ostvarilo (Gregurek, 2001).

4. Utjecaj pretvorbe i privatizacije na stanovništvo Belišća

Sljedeći podaci dobiveni su istraživačkom metodom intervjua pri čemu je sudjelovalo deset radnika bivšeg Kombinata Belišće koji su bili zaposleni u Kombinatoru Belišće u doba procesa pretvorbe i privatizacije, a rade na istom radnom mjestu ili nekom sličnom unutar istog pogona i danas. Ispitanici su zaposleni u različitim tvrtkama koje su dijelovi bivšeg Kombinata Belišće. Fokus intervjua stavio je naglasak na:

- opisivanje promjena uvjeta rada nakon pretvorbe i privatizacije te današnje stanje
- promjene odnosa upravitelja poduzeća prema radnicima
- informiranost radnika o pretvorbi i privatizaciji te o dionicama i njihovom značenju
- budućnost industrije u Belišću i gradu općenito (Tab.1.).

Obzirom da je Belišće relativno novi grad, bilo je postavljeno pitanje kada i zašto su ispitanici došli na ovo područje. Svi su odgovorili da su ili sami došli u Belišće zbog radnog mjesta ili su to učinili njihovi roditelji u 20. stoljeću. Svi ističu kako nije bilo više drugih opcija zaposlenja prilikom dolaska, te je Kombinat Belišće bio glavni izvor zaposlenja, a u isto vrijeme i glavni razlog njihova dolaska.

Što se tiče uvjeta rada (rad u proizvodnji na strojevima) većina ispitanika ističe kako je prije posao bio lakši. Kao razlog tomu najčešće iznose broj ljudi koji je radio u postrojenju. Prije se isti posao obavljao sa puno više radnika, te u takvom sustavu nije bilo prevelikog opterećenja pojedinca već je naglasak bio na radu u skupini. To se promijenilo kada je došlo do smanjenja broja zaposlenika prilikom pretvorbe i privatizacije. Jedan ispitanik navodi kako su te promjene radnike zatekle u hodu te su se mnogi lako prilagodili novonastaloj situaciji.

S druge strane, dvoje ispitanika, obje ženske osobe, navode kako je posao postao lakši u današnjem razdoblju zbog napretka tehnologije koja je zadatke učinila lakšim:

„Puno žena je otišlo.“
„Vrućina, težina, prašina...“

One također navode kako je broj radnika odgovoran za pojedini posao puno manji nego prije te se to osjeti na količini posla koju pojedinac mora napraviti, ali da su i dalje tehnološke inovacije olakšale obavljanje posla. Svi osim jednoga se slažu da je modernizacija tehnologije doprinijela olakšanju rada. Većina također govori kako je prije bilo lakše dobiti godišnji odmor, zbog više zaposlenih, te da se prije više brige i pažnje posvećivalo radnicima i da se osjećala sigurnost. S druge strane, jedan od ispitanika naveo je kako je prije bilo manje pažnje posvećeno zaštiti na radu te je bilo više ozljeda koje su lako mogle biti spriječene.

Bilo je govora i o promjeni odnosa prema radnicima i pogodnostima koje su radnici dobivali. Samo jedan od ispitanika navodi kako se odnos šefova prema zaposlenicima promijenio na bolje. Govori kako je prije taj odnos bio grublji i da se osjećala velika udaljenost između „njih“ i „nas“, što se danas manje osjeti. Ostali većinom spominju kako se prije pretvorbe i privatizacije posvećivala velika briga za socijalne potrebe radnika. Spominju sigurnost koju su imali nakon zaposlenja jer su znali da će sve ostale njihove potrebe zaposlenjem u tvrtki biti zbrinute. Znali su da će, ako budu dovoljno dugo radili, imati osigurano stambeno pitanje i smatrali su kako će taj posao zadržati do ulaska u mirovinu. Navode kako je taj osjećaj sigurnosti potpuno nestao nakon „raspada“ Kombinata i nakon promjena koje su uzrokovali procesi pretvorbe i privatizacije:

„Sada više nema pogodnosti, nema stanova, nema odlazaka na more.“

Nakon otpuštanja velikog broja radnika početkom devedesetih godina 20. stoljeća, postupno je došlo i do smanjenja ostalih pogodnosti i osiguranja na koje su preostali zaposlenici računali. Također navode se izgradnja infrastrukture i organizacija kulturnih i sportskih manifestacija za koje većina ispitanika smatra da su prije pretvorbe i privatizacije bile kvalitetnije. To dolazi do te mjere da je čak jedan od ispitanika napomenuo:

„Cijelo Belišće izgradio je Kombinat Belišće!“

Kada se spomenula tema dionica ispitanici su se svi složili da je informiranost radnika o toj temi bila slaba ili nikakva. Uočava se jasna razlika između običnih radnika i njihovih nadređenih. U svakom razgovoru se spomenuo odnos između „njih“ i „nas“. Edukacije koje bi informirale radnike o nadolazećim promjenama i značenju dionica koje su dolazile u njihove ruke nije bilo:

„Ovi gore su educirani, mi ne.“

Među radnicima je vladao strah zbog velikih otpuštanja zaposlenih u tom razdoblju te su vladale razne glasine o tome što se događa, a mnogi vjeruju da su informacije koje su dolazile do njih bile strogo kontrolirane od nadređenih koji su bili puno bolje informirani samih radnika. Što se tiče dionica, također je vladala slaba informiranost na tu temu. Mnogi nisu znali vrijednost dionica koje posjeduju te jedan ispitanik navodi kako je vladalo pravilo:

„Ko se snaš'o taj je dobro proš'o!“

Bilo je i onih koji nisu imali namjeru prodati svoje dionice, međutim njima je, nakon što je došla mogućnost prodaje poduzeća privatniku, isplaćen iznos dionica na račun te nisu imali izbora u odlučivanju oko svojih dionica.

Kada je došlo do otpuštanja velikog broja zaposlenika početkom devedesetih godina 20. stoljeća to se moralo odvijati po nekakvim kriterijima. Većina ispitanika potvrdila je da su radnici koji su bili otpušteni pretežito bili stariji radnici pred mirovinom. Neki su spomenuli kako se u njihovom dijelu poduzeća moglo birati želi li netko otići ili ne, dok su drugi rekli kako opcije biranja nije bilo. Stoga se može zaključiti da je situacija bila drugačija za različite dijelove proizvodnje. Svi su naveli kako su otpremnine koje su bile ponuđene radnicima bile vrlo visoke. Također, rečeno je da su radnici koji su uzeli otpremnine i bili otpušteni većinom ostali živjeti u Belišću. Ti ljudi su se većinom zaposlili u nekim drugim tvrtkama u Belišću ili okolici te se nekolicina kasnije, kada je ponovno pokrenuta neka proizvodnja koja se prije bila zatvorila, vratila na svoj stari posao.

Što se tiče budućnosti grada, mišljenja su bila podijeljena. Neki tvrde da je prije bilo puno bolje i da sada više nema budućnosti za mlade u gradu, dok drugi misle da se grad razvio i još uvijek razvija u dobrom smjeru kako bi privukao mlade ljude da ostanu ovdje:

„Ima dosta aktivnosti. Baš onaj koji ništa ne želi on se ne može nigdje naći, onaj koji se imalo želi uključiti nešto će naći.“

Mnogima se sviđa kako se poboljšala infrastruktura u gradu te kako je dobro što ima raznih subvencija za školovanje djece, ali smatraju da to nije dovoljno. Kažu da mnogi, posebice mladi i obrazovani ljudi, nakon nekoliko mjeseci rada u tvrtkama bivšeg Kombinata odlaze u Njemačku jer uviđaju da im se ne isplati ovdje raditi za male plaće.

Jedna trećina ispitanika smatra kako postoji mogućnost da bi industrija u Belišću ponovno mogla biti privlačan faktor za mnoge ljude kada bi se otvorili neki novi pogoni i unaprijedila proizvodnja na starima. Većina je trenutno relativno zadovoljna sa stanjem poduzeća u kojem rade i smatraju kako će tako biti još dugo vremena.

Jedna od prepreka koje neki ispitanici spominju su ekološki problemi koji bi mogli postati ozbiljni problemi za neke tvrtke. Kažu da kod proizvodnje gril briketa i drvenog ugljena dolazi do velikih ispuštanja ispušnih plinova koji bi se mogli smanjiti većim ulaganjem u pogonski sustav, ali uz velika financijska izdvajanja za koje smatraju da njihova poduzeća nisu spremna. Drugi pak misle da u pogonima u kojima oni rade, to se pretežito odnosi na pogone proizvodnje kartonske ambalaže, nema ekoloških problema koji bi mogli kočiti tvrtke u njihovom danjem

razvoju. Obzirom da su strane tvrtke vlasnici proizvodnje, smatraju da su ekološki standardi su još i viši nego u ostatku Hrvatske

Tab.1. Kodovi intervjua

<i>Uvjeti rada</i>	<i>Odnos prema radnicima i pogodnosti</i>	<i>Informiranost radnika</i>	<i>Kriterij otpuštanja</i>	<i>Budućnost industrije i grada</i>
Danas bolji uvjeti rada (9)	Odnos šefova prema radnicima danas bolji (3)	Uopće ne upućeni u situaciju (3)	Stariji radnici, pred mirovinu (9)	Prije je bilo više perspektive za mlade (6)
Prije lakše obavljanje posla (8)	Prije više pogodnosti za radnike (10)	Slabo upućeni u situaciju (7)	Moglo se birat hoćeš li otići ili ne (6)	Danas ima više perspektive za mlade (2)
Danas lakše obavljanje posla (2)	Problem godišnjih odmora danas (6)	„mi“ protiv „njih/onih gore“ (7)	Nije se moglo birat, moralo se otići (4)	Mladi odlaze u Njemačku (2)
		Preseljenje prodaje svojih dionica (3)	Otpušteni radnici se kasnije vratili (10)	
		Prilika za bogaćenje snalažljivih (5)		

*Broj u zagradi označava broj intervjuiranih osoba koji su iznijeli navedene tvrdnje

5. Promjene koje su uzrokovale pretvorba i privatizacija

Kada se uzme u obzir da je Belišće grad od samo 6.518 stanovnika onda je činjenica da je broj zaposlenih u Kombinat u Belišće nekada iznosio preko pet tisuća zaposlenih impresivna. Naravno, u industrijskim pogonima koji su se nalazili na području Belišća (Sl.7.) nisu radili samo stanovnici Belišća, već je Kombinat zapošljavao i mnogo ljudi iz uže i šire okolice grada. Također, mnogi ljudi su se doselili upravo zbog posla u industriji te je Belišće u 20. stoljeću bilo imigracijsko područje što se očituje i porastom stanovništva. Može se reći da je Kombinat Belišće bilo glavno mjesto zapošljavanja u Belišću te da je osiguravalo egzistenciju za veliku većinu gradskog stanovništva i šire okolice (Beram-Sandalić, 2018).

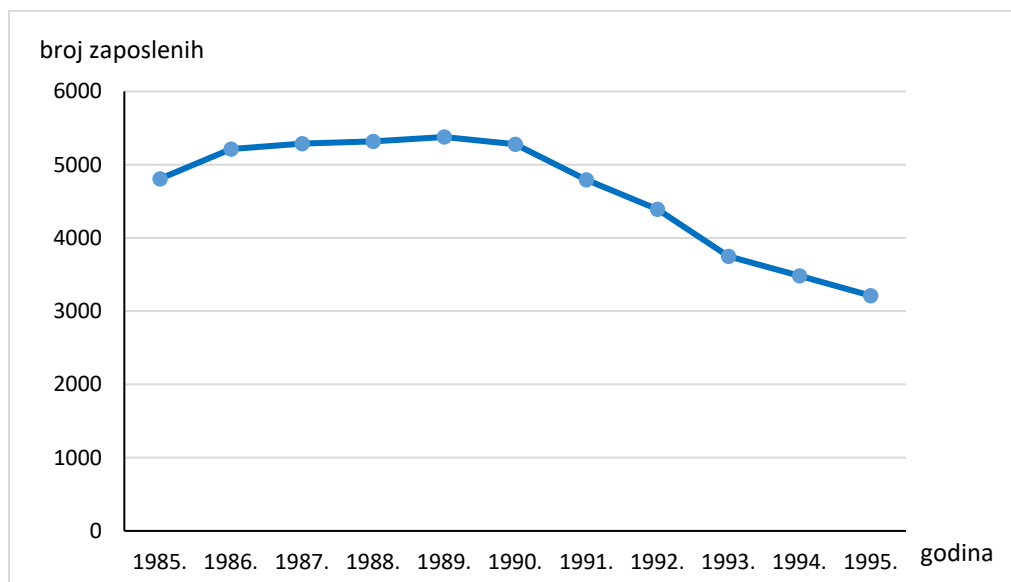

Sl.7. Pogled iz zraka na tvornicu papira i ambalaže

Izvor: Vrbošić, 2009.

Jedna od većih posljedica pretvorbe i privatizacije je smanjenje broja zaposlenih unutar poduzeća. Posljedice toga su bile vidljive i na području grada Belišća. Broj zaposlenih u Kombinat u Belišće rastao je konstantno do 1989. godine kada je iznosio 5.378 zaposlenih što je ujedno i maksimalan broj zaposlenih u tom poduzeću ikada (Izvješće o poslovanju, 2001). Nakon toga, od 1990. godine dolazi do smanjenja broja zaposlenih (Sl.8.). Najveći pad broja zaposlenih dogodio se 1992. godine. Te godine je broj zaposlenih bio za 641 manji u usporedbi sa prethodnom godinom. Naravno da je na smanjenje zaposlenosti utjecao i Domovinski rat

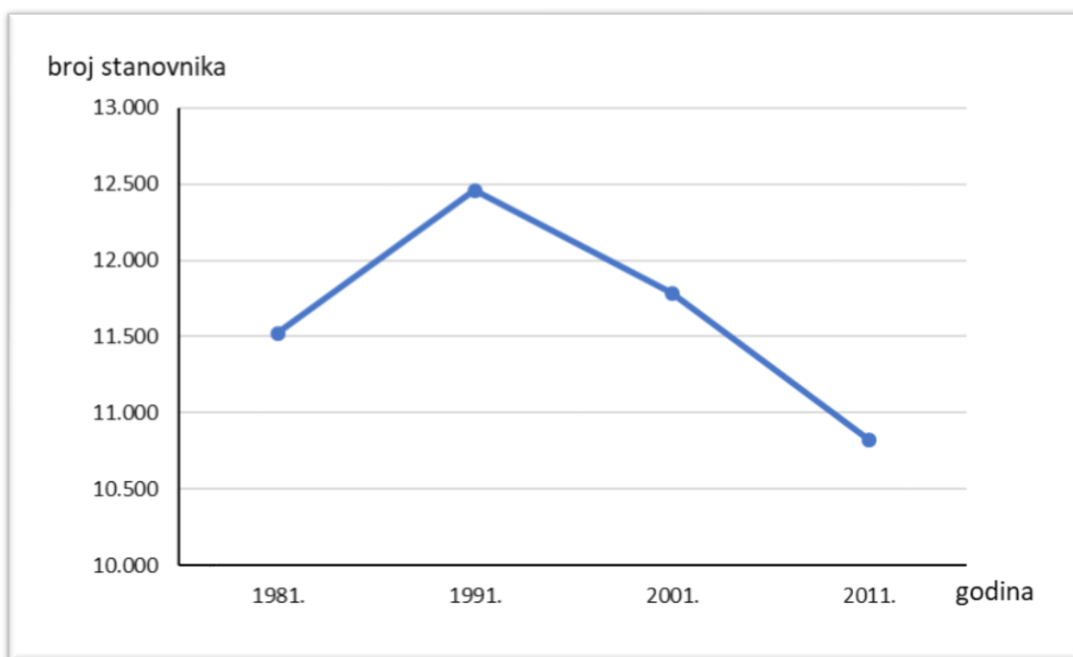
zbog kojeg je proizvodnja bila smanjena, a bilo je i iseljavanja za vrijeme rata i žrtava rata (Matičić, 1992a). U narednih nekoliko godina broj zaposlenih se konstantno smanjivao te je 1995. godine bio manji za preko dvije tisuće u odnosu na pet godina ranije.

Sl.8. Broj zaposlenih u Kombinat Belišće od 1985. do 1995. godine

Izvor: Izvješće o poslovanju, 2001.

Kao pokazatelj uspješnosti industrije i njezina utjecaja na grad možemo uzeti i podatke o kretanju broja stanovnika. Rast broja zaposlenih u tadašnjem Kombinat Belišće donekle prati i povećanje broja stanovnika. Broj stanovnika bio je u porastu do 1991. godine kada je dostignut maksimalan broj od 12.456 (Sl.9.). Nakon 1991. godine počinje smanjenje broja stanovnika koje se nije zaustavilo do danas. Isto tako, broj zaposlenih radnika u industriji u Belišću, koja je bila glavni izvor radnih mjesta za grad i širu okolicu, drastično se smanjuje. Smanjenje broja stanovnika Belišća ne možemo pripisati isključivo promjeni organizacije njegove industrije. Veliku ulogu u smanjenju broja stanovnika imao je Domovinski rat te općenito stanje u državi u tom razdoblju. Belišće, kao i ostatak Slavonije, postaje veliko emigracijsko područje iz kojeg iseljava pretežito mlado stanovništvo. Iako je došlo do obnove proizvodnje u mnogim dijelovima bivšeg Kombinata Belišće nije došlo do povećanja broja stanovnika. To se može pripisati malim plaćama kojima mlado stanovništvo nije zadovoljno te općim uvjetima perifernog naselja u Republici Hrvatskoj. Tako je područje koje je nekada bilo privlačno i u koje su se ljudi doseljavali iz raznih dijelova Hrvatske, ali i inozemstva, nakon pretvorbe i privatizacije i ostalih promjena postaje prostor emigracije i sve više dolazi do izražaja periferan položaj Belišća na samom sjeveroistoku države. (Simov, 2013).

Sl.9. Kretanje broja stanovnika Grada Belišća od 1981. do 2011. godine

Izvor: Simov, 2013.

Promjena odnosa poduzeća prema gradu utjecala je na stanovništvo na mnogo načina. Stanovništvo je bilo naviknuto na konstantna ulaganja bivšeg Kombinata Belišće u društveni razvoj grada i organizaciju mnogobrojnih kulturnih manifestacija (Segetlija i Abramović, 1980). Nakon prestanka takvih potpora od strane „novog“ poduzeća, negodovanje stanovništva bilo je primjetno. Industrija i dalje ostaje glavna gospodarska grana u Belišću, ali se očituje veliko smanjenje postotka stanovništva koje tamo radi. To dovodi do nezadovoljstva stanovništva koje je naviklo da je primarni izvor zapošljavanja bila industrija i navodi ih da traže nove poslove i rade na razvoju drugih gospodarskih grana. Također, dolazi do stagnacije sportskih i ostalih organizacija i događanja koji više ne mogu računati na toliku financijsku potporu industrijskih poduzeća (Simov, 2013).

Takvo stanje jada i nezadovoljstva polako se smanjuje sve većim iskorištavanjem EU fondova. Ponovno se radi na organiziranju brojnih sportskih i kulturnih manifestacija te obnovi infrastrukture, sada bez financijske pomoći industrijskih poduzeća. Neki od primjera manifestacija koje su se ponovno počele organizirati na godišnjoj razini su:

- Igre na vodi, koje se ponovno organiziraju na Bazenu Belišće od 2012. godine
- Proslava Dana Grada, koja se ponovno održava od 2015. godine (Kalendar događanja, n.d.)

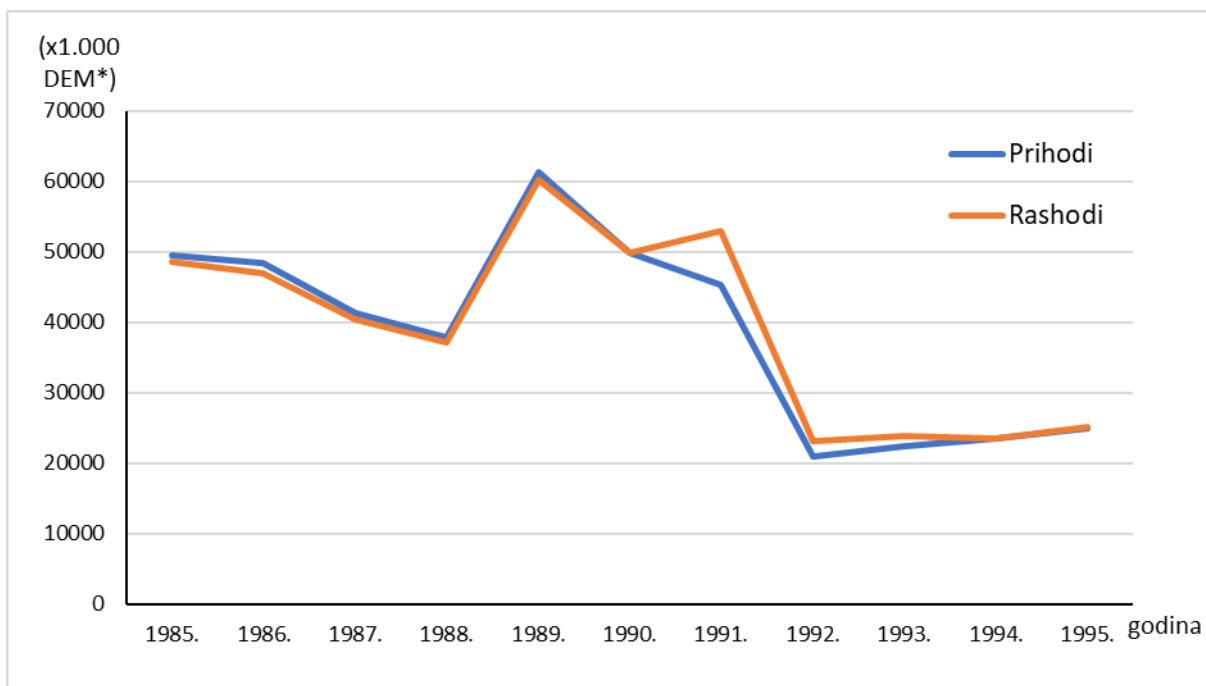
Grad polako počinje svoju gospodarsku i socijalnu obnovu, dvadesetak godina nakon događaja koji su promijenili njegov tok. U budućnosti ćemo vidjeti hoće li to biti dovoljno za njegov opstanak ili će Belišće ostati područje velike emigracije stanovništva.

Promjenama koje su se dogodile u Kombinat Belišće došlo je do podjele proizvodnje, odnosno dijeljenje pogona pod različitim upravama i različitim imenima. Tako od 1998. godine postoje dvije glavne tvrtke na području Belišća:

1. Belišće d.d. koja je glavni nasljednik Kombinata Belišće i bavi se proizvodnjom papira i kartonske ambalaže.
2. Tvrtka pod nazivom „Keupp“ koja se bavi proizvodnjom strojeva i elektroopreme (Simov, 2013).

Još jedna promjena koja se dogodila je količina i način proizvodnje. Činjenica je da je u razdoblju maksimalne zaposlenosti postojao višak radnika te je poduzeće moglo raditi normalno i s puno manje radnika. To nam potvrđuje i činjenica da se nakon pretvorbe i privatizacije proizvodnja nije drastično smanjila, osim u razdoblju Domovinskog rata. Također, za daljnje smanjenje radnika bile su zadužene promjene kao što su zatvaranje pojedinih dijelova proizvodnje i nabava novih tehnologija proizvodnje za koju više nije trebalo toliko radnika (Matičić, 1992a).

Kombinat Belišće je 1989. godine dosegnuo maksimum prihoda u iznosu od 613.086.037 DEM, a to po tadašnjem tečaju iznosi 1.042.246 HRK (Izvešće o poslovanju, 2001). Iznos prihoda i rashoda se u doba netom prije pretvorbe i privatizacije poklapao te je čak prihod bio malo veći od rashoda što je vrlo poželjno. Nakon 1990. godine dolazi do smanjenja prihoda i rashoda, ali rashodi postaju veći od prihoda što stvara problem. Povećanje rashoda u odnosu na prihode dovelo je Kombinat Belišće u nepogodan položaj gubitka sredstava. Veliki pad prihoda možemo pripisati i ratnim štetama koje su pogodile Kombinat Belišće, ali i cijelo ovo područje i zato dolazi do minimuma prihoda 1992. godine. Do pada rashoda također dolazi zbog ratnih šteta koje su otežale i jednim dijelom onemogućile nabavu sirovina za proizvodnju te smanjenjem broja radnika što je smanjilo iznos koji se izdvajao za njihove plaće (Matičić, 1992a). U daljnjim godinama oporavka od ratnih razaranja i oporavka od pretvorbe i privatizacije koji su promijenili upravu Kombinata Belišće te razdvojili određene pogone dolazi do lagane stabilizacije prihoda i rashoda te do rasta oba iznosa (Sl.10.).

*Prosječni godišnji tečaj: 100 DEM = HRK¹

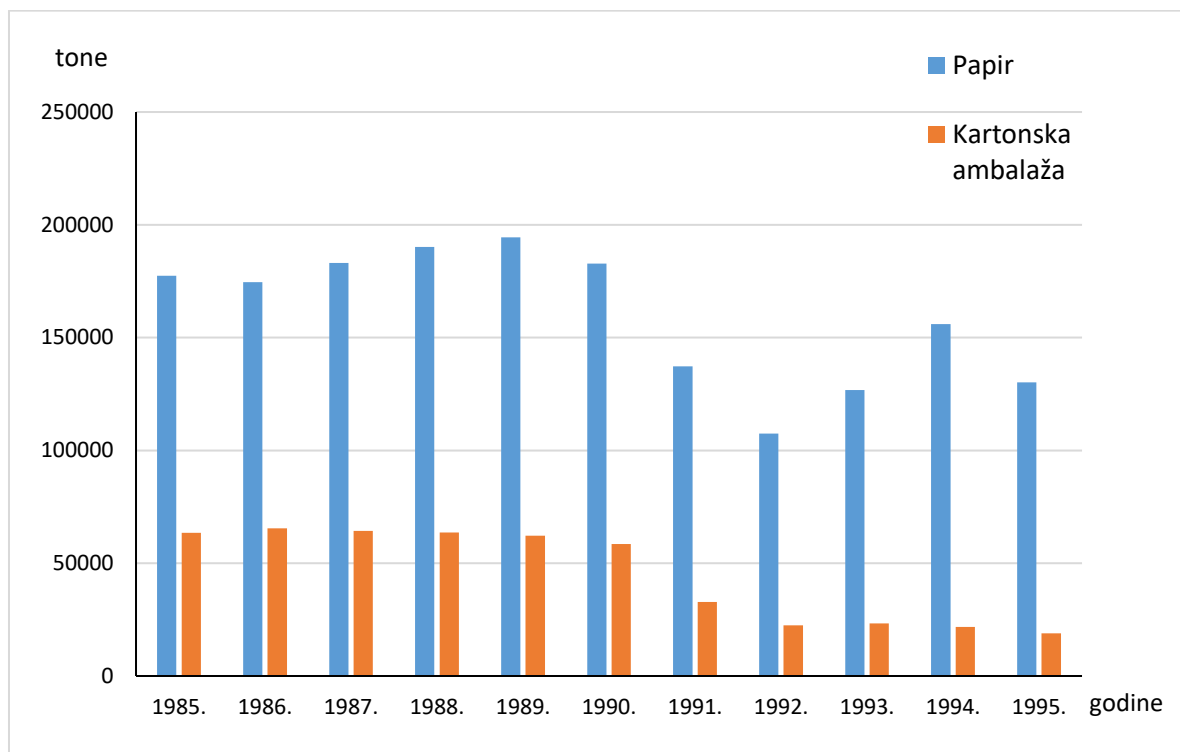
Sl.10. Prihodi i rashodi Kombinata Belišće od 1985. do 1995. godine

Izvor: Izvješće o poslovanju, 2001.

U godinama prije procesa pretvorbe i privatizacije dolazilo je do postupnog porasta proizvodnje papira i kartonske ambalaže međutim porast nije bio stalan te je ovisio od godine do godine. Veći porast se nije očekivao jer je u to doba glavni cilj poduzeća bio što veća zaposlenost, što je onda s jedne strane ograničavalo porast proizvodnje i kvalitete proizvoda. Nakon maksimuma 1989. godine dolazi do naglog pada proizvodnje, čiji se minimum osjeti u 1992. godini (Sl.11.). Tako drastičan pad proizvodnje također možemo pripisati ratnim zbivanjima koja su imala puno veći utjecaj na proizvodnju nego pretvorba i privatizacija. Nakon oporavka i obnove štete koja je nastala u Domovinskom ratu dolazi do postupnog povećanja proizvodnje, no on nije stalan te opet biva različit iz godine u godinu. Ni početkom 21. stoljeća nije došlo do stabilizacije proizvodnje papira i kartonske ambalaže iako je došlo do smanjenja broja radnika. Proizvodnja papira je 2007. godine iznosila 204.252 tone, što je više od maksimuma 1989. godine, a već sljedeće 2008. godine proizvodnja papira je pala na 189.799 tona što je znatno manje nego prethodne godine (Izvješće o poslovanju, 2009). U današnjem razdoblju kada je upravu poduzeća preuzeo privatnik, u slučaju proizvodnje papira, kartonske ambalaže i mnogih drugih

¹ Prosječni godišnji tečaj po godinama: 1985. = 0,001; 1986. = 0,002; 1987. = 0,004; 1988. = 0,01; 1989. = 0,2; 1990. = 0,7; 1991. = 1,2; 1992. = 18,1; 1993. = 218,3; 1994. = 367,7; 1995. = 365,1

sličnih proizvoda DS Smith, dolazi do većeg obujma proizvodnje sa puno manje radnika nego je to bilo prije privatizacije, ali i na početku 21. stoljeća (DS Smith, n.d.).

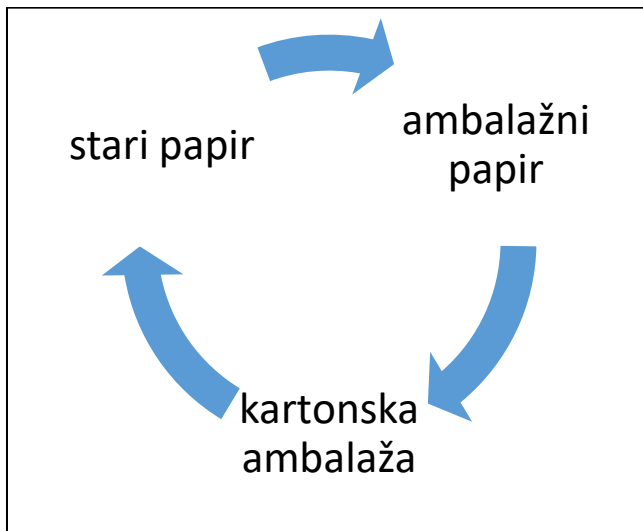

Sl.11. Proizvodnja papira i kartonske ambalaže od 1985. do 1995. godine

Izvor: Izvješće o poslovanju, 2001.

Doba pretvorbe i privatizacije bilo je i razdoblje širenja proizvoda i proizvodnje na nova tržišta. Tako se nakon 1992. godine, tada pod imenom Belišće d.d., strateški opredjeljuje za kupovinu tvrtki koje skupljaju stari papir i tvrtke koje kupuju ambalažni papir, te na taj način Belišće d.d. nastoji stvoriti zaokruženi ciklus proizvodnje (Sl.12.). Time je ujedno nastojano doći do ekološki prihvatljive proizvodnje. Tako je 1995. godine Belišće d.d. preuzelo vlasništvo nad zagrebačkom tvrtkom Unijapapir d.d. Zagreb, koja je bila najveći sakupljač starog papira u Hrvatskoj. Proces širenja vlasništva trajao je nešto duže pa se tek 2002. godine proširio na slovensko tržište kupnjom tvrtke Valkarton d.d. Logatec koja je vodeći proizvođač ambalaže u Sloveniji. To je ujedno bilo i prvo širenje poduzeća Belišće d.d. izvan granica Republike Hrvatske. Kupnjom Valkartona d.d. bilo je omogućeno i širenje na makedonsko tržište pošto je Valkarton d.d. bio vlasnik tvrtke Komuna AD Skopje. Zatim je 2004. godine kupljena tvrtka Bilokalnik – IPA d.d. Koprivnica, a 2005. godine najveći sakupljač starog papira u Srbiji, tvrtka Inos papir servis AD Beograd. Tim proširenjima na strana tržišta i povećanjem obuhvata unutar

Hrvatske stvorena je Grupa Belišće koja je nastojala učvrstiti industriju u Belišću i osigurati joj opstanak u novim uvjetima gospodarstva (Vrbošić, 2009).

Sl.12. Kružni prikaz proizvodnje i reciklaže papira i kartonske ambalaže

Izvor: Vrbošić, 2009.

Iako je smanjenje broja zaposlenih u razdoblju nakon privatizacije bilo veliko, trend smanjenja broja zaposlenih nije prestao još dugo vremena. Najmanji broj radnika u industriji u Belišću zabilježen je tek 2012. godine, čak dvadeset godina nakon početka pretvorbe i privatizacije. Tada je broj zaposlenih u tvornici za proizvodnju ambalaže u Belišću, pod imenom Belišće d.d. i pod upravom austrijske kompanije Duropack bio 300 zaposlenih te su se širile glasine kako bi moglo u potpunosti doći do gašenja proizvodnje ambalaže u Belišću na čijim je korijenima i nastala industrija u tom gradu, a i sam grad (Aničić, 2012). Te 2012. godine došlo je i do potpunog zatvaranja dijela proizvodnje. Tada je zatvorena tvornica za preradu drva te se od tada u Belišću proizvodi papir i kartonska ambalaža isključivo od recikliranog materijala. Odlukom o zatvaranju pogona za preradu drva i usmjerenju proizvodnje na preradu isključivo starog papira došlo je i do promjena u drugim proizvodnim trakama koje su za proizvodnju koristile otpadni materijal iz pogona za preradu drva. Time je došlo do promjena u proizvodnji drvenog ugljena (Gospodarstvo i razvoj, n.d.).

6. Današnje stanje industrije u Belišću

Nakon nastanka Belišća d.d. i prvotne faze privatizacije u 1992. godini Belišće d.d. održalo čak dvadeset godina. Tako je tek 2012. godine sve dionice tvrtke Belišće d.d. otkupila i time postala jedini vlasnik - tvrtka Duropack GmbH Austria pod imenom Duropack Belišće d.o.o. Poslovala je sve do 2015. godine kada je kompanija DS Smith za proizvodnju ambalaže kupila Duropack grupaciju (Kronološki pregled, n.d.). DS Smith je jedna od vodećih tvrtki za proizvodnju ambalaže u Europi. Tvrtka ima bazu u Londonu u Ujedinjenom Kraljevstvu, a ima podružnice u 37 država diljem Europe (DS Smith, n.d.).

Podružnica koja se nalazi u Belišću pod imenom DS Smith Belišće d.o.o. je od tvrtke Duropack preuzeo bivši Kombinat Belišće, odnosno tvrtku Belišće d.d., te time preuzela i 130 godina dugu industrijsku tradiciju i postala neposredni nasljednik tvrtke na čijim je temeljima osnovano Belišće (Gospodarstvo i razvoj, n.d.). Tvrtka DS Smith se primarno bavi proizvodnjom kartonske ambalaže i pri tome veliku ulogu ima recikliranje papira. Tako je Belišće postalo jedno od glavnih mjesta za otkup, zbrinjavanje i recikliranje starog papira (Dokler, 2016). Papir se u Belišću od 2012. godine više ne proizvodi od drveta, već samo od recikliranog materijala što proizvodnju čini ekološki prihvatljivijom i pogodnijom za današnje europsko tržište koje traži kvalitetu i održivost. Broj zaposlenih je danas u DS Smithu znatno manji nego što je bio u Kombinat u Belišće, međutim nakon turbulentnih godina pretvorbe i privatizacije, te teškog procesa oporavka dolazi do ponovne stabilizacije industrije papira u Belišću.

DS Smith preuzeo je i ostale tvrtke unutar Hrvatske koje se bave prikupljanjem i recikliranjem starog papira. Time se ujedinilo tržište i na neki način osigurao opstanak industrije u Belišću. Također, uz proizvodnju kartonske ambalaže na području industrijske zone u Belišću nalaze se i druge tvrtke. Jedna od njih je tvornica njemačke kompanije Harburg-Freudenberger koja na području Belišća posluje od 1998. godine. Ova tvrtka se bavi proizvodnjom hidrauličkih preša za proizvodnju automobilskih guma te cijelu svoju proizvodnju izvozi. Uz to, tvrtka HF Belišće surađuje sa mnogim malim i srednjim tvrtkama s područja grada Belišća što ju čini velikim generatorom gospodarskog napretka grada (Gospodarstvo i razvoj, n.d.). Iako se poslovanje tvrtke čini dobro, postoji izrazita nesigurnost zaposlenika jer se proizvodnja vrlo često gasi i ponovno otvara te dolazi do čestih otpuštanja i ponovnog zapošljavanja radnika što ne utječe povoljno na zadržavanje mladih u Belišću i njihove odluke za osnivanjem obitelji na ovom području.

Unutar grada se nastoje potaknuti i ostali tipovi industrije te malog poduzetništva kako gospodarstvo ne bi ovisilo isključivo o jednom tipu industrije kao u prošlosti. Zbog toga su osigurane dvije glavne industrijske zone. To su Gospodarska zona Belišće, koja se nalazi u neposrednoj blizini rijeke Karašice i Gospodarska zona Sjever, koja se nalazi na prostoru bivšeg Kombinata Belišće. Pored te dvije glavne gospodarske zone postoji još i poslovna zona Tržnica Belišće te je u planu još jedna gospodarska zona koja bi se trebala nalaziti uz prugu gdje je trenutno veliki prazan prostor koji nije u funkciji (Gospodarstvo i razvoj, n.d.).

Belišće ostaje jedinstven primjer industrijskog grada unutar Republike Hrvatske. Industrijska baština i dalje ima važnu ulogu u identitetu grada. Ona se u današnjem vremenu nastoji ukomponirati u novi izgled grada i očuvati u originalnom obliku koliko je to moguće (Sl.13.). Naravno, infrastruktura u gradu obnavlja se i izgrađuje se nova, ali se nastoji očuvati duh industrijskog grada kakav je Belišće bio u samim svojim počecima. U Belišću je u prošlosti sva infrastruktura bila izgrađena uz doprinos industrijskih poduzeća, te velikim dijelom i samodoprinosom radnika pa je stanovništvo, posebice ono starije, vrlo vezano uz izgled grada.

Sl.13. Spoj tradicionalne i moderne infrastrukture u Belišću, Gutmanove kuće i Gradska vijećnica

Izvor: Autorska fotografija (29.7.2019.)

Današnje stanje je bolje u donosu na početak 21. stoljeća i iskorištavaju se EU fondova za obnovu infrastrukture i poboljšanja uvjeta života u gradu. Jedan od projekata financiranih iz

EU fondova vrlo je bitan za budući razvoj grada, a to je obnova dječjeg vrtića (EU projekti, n.d.). Obnova dječjeg vrtića, sufinanciranje školskih knjiga za osnovnu školu, sufinanciranje putnih troškova za srednju školu, davanje stipendija studentima su neki od načina na koje se pokušava potaknuti mlade da ostanu živjeti u Belišću. Te potpore su tek nedavno krenule pa će vrijeme pokazati hoće li one imati utjecaja na promjenu velikog smanjenja broja stanovnika grada Belišća.

7. Zaključak

Privatizacija tvrtki u Hrvatskoj je imala i svoje pozitivne i negativne strane pa je tako djelovala i na industriju u Belišću, grad Belišće i njegove stanovnike. Na početku su se očitovale većinom one negativne, kao što je smanjenje broja zaposlenih u industriji u Belišću te podjela nekadašnjeg Kombinata Belišće na manje proizvodne jedinice. Do pretvorbe i privatizacije moralo je doći kako bi se industrija u Belišću mogla prilagoditi novom stanju gospodarstva. Trenutne posljedice nisu bile pogodne za stanovništvo, ali je kasnije došlo do prilagodbe na novonastalu situaciju.

Hrvatska je imala jedinstvenu poziciju kod pretvorbe i privatizacije u odnosu na ostale države istočne Europe. Ta posebnost odnosi se na to da su se procesi pretvorbe i privatizacije u Hrvatskoj odvijali istovremeno kao i Domovinski rat. Ta činjenica utjecala je na to da posljedice tih procesa imaju puno trajnije i snažnije posljedice. Takva situacije je bila i u Belišću. Zbog velikih ratnih gubitaka u industriji, Belišću je trebalo dosta vremena da se vrati na količinu proizvodnje kakva je bila u osamdesetim godinama 20. stoljeća. Upravo zbog ispreplitanja utjecaja rata sa pretvorbom i privatizacijom teško je izdvojiti posljedice koje je uzrokovala isključivo pretvorba i privatizacija, a koje su bile uzrokovane ratom i posljedicama rata.

Intervju je pokazao kako zaposlenici nisu bili zadovoljni načinom izvođenja pretvorbe i privatizacije te njihovom informiranosti o tim procesima. Također se pokazalo da, iako je tehnologija proizvodnje napredovala, većini radnika je bilo bolje kada je bilo više zaposlenih. Takav sustav u današnjem gospodarstvu je neodrživ, stoga su se zaposlenici trebali prilagoditi na takav način rada. Što se tiče budućnosti i vraćanja Belišća na „staru slavu“ jednog od vodećih industrijskih gradova u Slavoniji mišljenja su bila vrlo podijeljena. Intervju je pokazao mišljenja zaposlenika o pretvorbi i privatizaciji te o stanju grada i kvaliteti života u njemu u prošlosti i sada.

Belišće je oduvijek bio industrijski grad te industrija i danas ostaje vrlo bitan simbol grada i osigurava egzistenciju za većinu stanovništva Belišća. Danas nije vidljiva sigurnost pri zaposlenju kao što je bilo u prošlosti, međutim takvo je stanje i unutar cijele Republike Hrvatske. Promjena organizacije Kombinata Belišće utjecala je ne samo na industriju nego i na grad Belišće. Najviše utjecaja imalo je smanjenje broja zaposlenih u bivšem Kombinat u Belišće te gubitak sigurnosti pri zapošljavanju. Vidljivi su trendovi starenja stanovništva koji su tipični i za cijelo područje Republike Hrvatske te dolazi do znatnog smanjenja broja stanovnika u gradu i široj okolici. Postaju sve evidentniji problemi perifernog položaja grada Belišća. Položaj grada na istoku države, te sama demografska i gospodarska situacija Slavonije uočavaju se i u Belišću.

U današnje vrijeme grad u velikoj mjeri iskorištava EU fondove i nastoji što bolje iskoristiti prilike koje se pružaju za njegovo uređenje. Demografska situacija u gradu nije idealna, ali se nastoje što više umanjiti utjecaj emigracije na grad i gospodarstvo te smanjiti emigraciju općenito. Uspješnost tih projekata biti će vidljivi tek u budućnosti pa za sada ne možemo sa sigurnošću reći kako će oni utjecati na grad Belišće i na njegovu industriju.

Literatura i izvori

- Aničić, L., 2012: U Belišću d.d. od 960 radnika ostaje – 300!, Glas Slavonije, 14. studenog 2012.
- Beram-Sandalić, M., 2018: *Geografski aspekti razvoja grada Belišća*, Matica hrvatska, Belišće
- Dokler, B., 2016: Naš „zatvoreni krug“ od otpadnog materijala stvara novu vrijednost, Poslovni dnevnik, 25. travanj 2016., <http://www.poslovni.hr/hrvatska/nas-zatvoreni-krug-od-otpadnog-materijala-stvara-novu-vrijednost-312049> (29.7.2019.)
- Družić, I., Gel, T., 2006: SWOT Analysis And Privatisation In Croatia, *Economic Annals no 168*
- *DS Smith*, n.d., <https://www.dssmith.com/> (16.7.2019.)
- *EU projekti*, Grad Belišće, n.d., <https://www.belisce.hr/eu-projekti/> (29.7.2019)
- Frajtag, Z., 1977: Industrijski razvoj Belišća, *Zbornik Valpovštine 1977*.
- *Gospodarstvo i razvoj*, Grad Belišće, n.d., <https://www.belisce.hr/gospodarstvo-i-razvoj/> (16.7.2019.)
- Gregurek, M., 2001: Stupanj i učinci privatizacije u Hrvatskoj, *Ekonomski pregled*, 52 (1-2) 155-188
- Iveković, M., 2012: Privatizacija u Hrvatskoj: jučer, danas, sutra, <http://www.zarez.hr/clanci/privatizacija-u-hrvatskoj-jucer-danas-sutra> (15.7.2019.)
- *Izješće o poslovanju Belišće d.d., 2009.:* Proizvodnja, komercijalno poslovanje, zaposlenost, pokazatelji aktivnosti
- *Izješće o poslovanju Belišće d.d., 2001.:* Proizvodnja, komercijalno poslovanje, zaposlenost, pokazatelji aktivnosti
- *Kalendar događanja*, Grad Belišće, n.d., <https://www.belisce.hr/kalendar-dogadanja/> (3.9.2019.)
- *Kronološki pregled*, Grad Belišće, n.d., <https://www.belisce.hr/kronoloski-pregled-naziva-tvrtke-u-beliscu/> (11.7.2019.)
- Majdenić, I., 1977: Privreda Valpovštine u razdoblju od 1970. do 1980. godine, *Zbornik Valpovštine 1977*.
- Matičić, Z., 1992 (a): Pravci razvoja Kombinata, *Belišće 1884, list „Kombinata Belišće“*, 26. lipnja 1992.

- Matičić, Z., 1992 (b): Programi i odluka o pretvorbi DP „Kombinat Belišće“ u „Belišće“ dioničko društvo, *Belišće 1884, list „Kombinata Belišće“*, 26. lipnja 1992.
- Matičić, Z., 1992 (c): Sad ili nikad, *Belišće 1884, list „Kombinata Belišće“*, 26. lipnja 1992.
- *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: kontingenti stanovništva po gradovima/općinama*, www.dzs.hr (15.7.2019)
- Segetlija Z., Abramović, S., 1980: Organizacija društvene prehrane i opskrbe Belišća, u *zbornik radova „Kombinat Belišće“ kao činilac privrednog razvoja*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 477-491
- Simov, S., 2013: Demografska obilježja Belišća, *Zbornik 4, Grad Belišće*, 230-244
- Vrbošić, B., 2009: Belišće d.d. – od pilane do regionalne kompanije, *Zbornik 3, Grad Belišće*, 93-100